

ZIJN GEMEENTEN KLAAR OM MENSEN MET PSYCHISCHE PROBLEMEN AAN HET WERK TE HELPEN?

Landelijke tussenrapportage Open voor Werk van het Landelijk Platform GGz

LPGGz

BELANGRIJKSTE RESULTATEN UIT HET ONDERZOEK OPEN VOOR WERK 1

- Gemeenten hebben geen zicht op het aantal werkzoekenden met een psychische kwetsbaarheid.
- Beleidsambtenaren geven aan weinig kennis te hebben over de problematiek van mensen met een psychische kwetsbaarheid.
- 7% van de respondenten heeft regulier betaald werk.
- 69% van de respondenten is positief over hun persoonlijke begeleider.
- 58% van de respondenten hecht veel waarde aan ondersteuning van een ervaringsdeskundige. 35% van de respondenten ontvangt ervaringsdeskundige ondersteuning.
- 70% van de cliënten wil graag door kunnen groeien. 30% heeft hier geen behoefte aan. Cliënten geven aan dat met name de Werkpleinen te weinig aandacht besteden aan doorgroeimogelijkheden.
- Gemeenten verwachten met de participatiewet meer middelen te krijgen om mensen met een psychische kwetsbaarheid maatwerk te bieden en aan het werk te helpen.

ZIJN GEMEENTEN KLAAR OM MENSEN MET PSYCHISCHE PROBLEMEN AAN HET WERK TE HELPEN?

Landelijke tussenrapportage Open voor Werk
van het Landelijk Platform GGz

Het project **Open voor Werk** onderzoekt wat ggz-cliënten vinden van de ondersteuning die ze van gemeenten krijgen om werk te vinden en te behouden. In de eerste toetsingsronde zijn in totaal 24 gemeenten getoetst en 876 mensen met een psychische kwetsbaarheid geïnterviewd. Deze factsheet geeft een tussenbalans van de bevindingen.

Open voor Werk is een project van het Landelijk Platform GGz in samenwerking met een groot aantal andere landelijke en regionale cliënten- en familieorganisaties. Het doel is om een bijdrage te leveren aan een grotere arbeidsparticipatie van mensen met een psychische kwetsbaarheid. Open voor Werk brengt het cliëntperspectief bij gemeenten in beeld en bevordert het gesprek over verbeterwensen en verbetermogelijkheden tussen gemeente en cliëntvertegenwoordigers.

AANLEIDING

De participatiewet geeft gemeenten de taak om een grote groep mensen met psychische kwetsbaarheid ondersteuning te bieden om werk te krijgen en te behouden. In samenhang met de nieuwe Wet maatschappelijke ondersteuning en Jeugdwet worden gemeenten daarmee in de volle breedte verantwoordelijk voor ondersteuning bij participatie van kwetsbare burgers. Zij weten hier nog niet altijd goed vorm aan te geven. Onvoldoende kennis van de doelgroep en het cliëntperspectief speelt daarbij een rol.

Bijna alle mensen met een psychische kwetsbaarheid willen sociale activiteiten ontplooiën of werken, al dan niet betaald. Samen vormen zij een groot en veelzijdig arbeidspotentieel. Een groot deel van deze mensen heeft ooit betaald werk verricht. Het merendeel wil graag opnieuw aan het werk. Wanneer we kijken naar de praktijk zien we een ander beeld. De huidige situatie is zorgelijk, de arbeidsparticipatie van mensen met een kwetsbaarheid is minimaal. Recente cijfers¹ van het 'Panel Psychisch Gezien'² laten zien dat de arbeidsdeelname van volwassenen met aanhoudende psychische aandoeningen 17% bedraagt, terwijl 60% tot 70% van hen graag wil werken.

Een grotere participatie van mensen met een psychische kwetsbaarheid is een verrijking voor de samenleving. Er ontstaat een meer gevarieerde en completere samenstelling van werknemers binnen bedrijven en instellingen. Een betere toegang tot (regulier) werk leidt tot een inclusievere samenleving. Vergroting van de participatie vraagt om een brede aanpak. De doelgroep is zeer gevarieerd: sommige mensen staan dicht bij de arbeidsmarkt, andere zeer ver daar vandaan. Allemaal hebben ze goede ondersteuning nodig. Voor veel mensen is het eindperspectief betaald werk, maar er is ook een aanzienlijke groep voor wie dit niet of niet op korte termijn wenselijk en haalbaar is. Ook zonder betaald werk kunnen mensen zich ontplooiën en een betekenisvolle bijdrage leveren aan de samenleving.

1 Michon, H., Overweg K., Eerste peiling Panel Psychisch Gezien, Trimbos-Instituut, 2011

2 Landelijk panel van volwassen mensen met aanhoudende psychische aandoeningen

WEINIG KENNIS OVER MENSEN MET EEN PSYCHISCHE KWETSBAARHEID

Geen enkele gemeente heeft in- of doorstroomcijfers van de groep mensen met een psychische kwetsbaarheid. Alle 24 gemeenten die zijn onderzocht geven aan dat zij in hun beleid geen onderscheid maken naar doelgroepen. Hierdoor hebben ze slechts beperkt zicht op de omvang van de problematiek en de positie van mensen met een psychische kwetsbaarheid op de arbeidsmarkt. Sommige gemeenten doen wel onderzoek hiernaar, zoals de gemeente Leeuwarden.

Beleidsambtenaren geven zelf aan weinig kennis te hebben over de problematiek van mensen met een psychische kwetsbaarheid. Wel zeggen ze veel vertrouwen te hebben in de kennis van de uitvoerende organisaties, zoals reïntegratiebureaus en dagbestedingscentra. De gemeenten die geïnterviewd zijn kiezen bewust voor een regierol. Een opvallend resultaat uit het onderzoek is dan ook dat respondenten over het algemeen positief zijn over hun directe contactpersoon bij bijvoorbeeld het dagbestedingscentrum. 69% van de respondenten geeft aan dat hun directe contactpersoon aandacht heeft voor hun sterke kanten en deze ook kent.

Een respondent uit Deventer verwoordt het als volgt: “Ik word gezien. Ik mag er ook zijn op mijn mindere dagen; ook dan doe ik er toe.” Ook een ander voelt zich gewaardeerd, en kijkt tevens naar zichzelf: “Men vindt mij een toevoeging. Ik ben er soms teveel voor anderen; ik moet mijn eigen grenzen leren stellen.” Wel geven meerdere respondenten aan dat hun directe contactpersoon te weinig kennis heeft van de psychiatrie en de ziektebeelden. Uit de resultaten blijkt dat cliënten zich bij het werkplein en het reïntegratiebureau minder vaak gezien en gekend voelen. De dagbestedingscentra lijken het best in te spelen op de eigen wensen en mogelijkheden van cliënten, wellicht doordat de begeleiding en het contact bij dagbestedingscentra intensiever is (bron: Open voor werk 1: gemeente Deventer).

Gemeenten zetten massaal in op een brede intake, ook wel ‘het gesprek’ genoemd. Hierin wordt de nadruk gelegd op wat mensen nog wél kunnen en waar hun kracht en talenten zitten. Voor het voeren van deze gesprekken is er bij gemeenten wel behoefte aan meer kennis van de doelgroep, zeker nu gemeenten door de participatiewet te maken krijgen met een grote groep jongeren met psychische kwetsbaarheid. Klantmanagers en jobcoaches zijn op zoek naar feitelijke kennis over bijvoorbeeld ziektebeelden, maar ook naar verhalen van ervaringsdeskundigen die hen helpen bij het werken met de doelgroep.

INZET OP DOORGROEIMOEGELIJKHEDEN

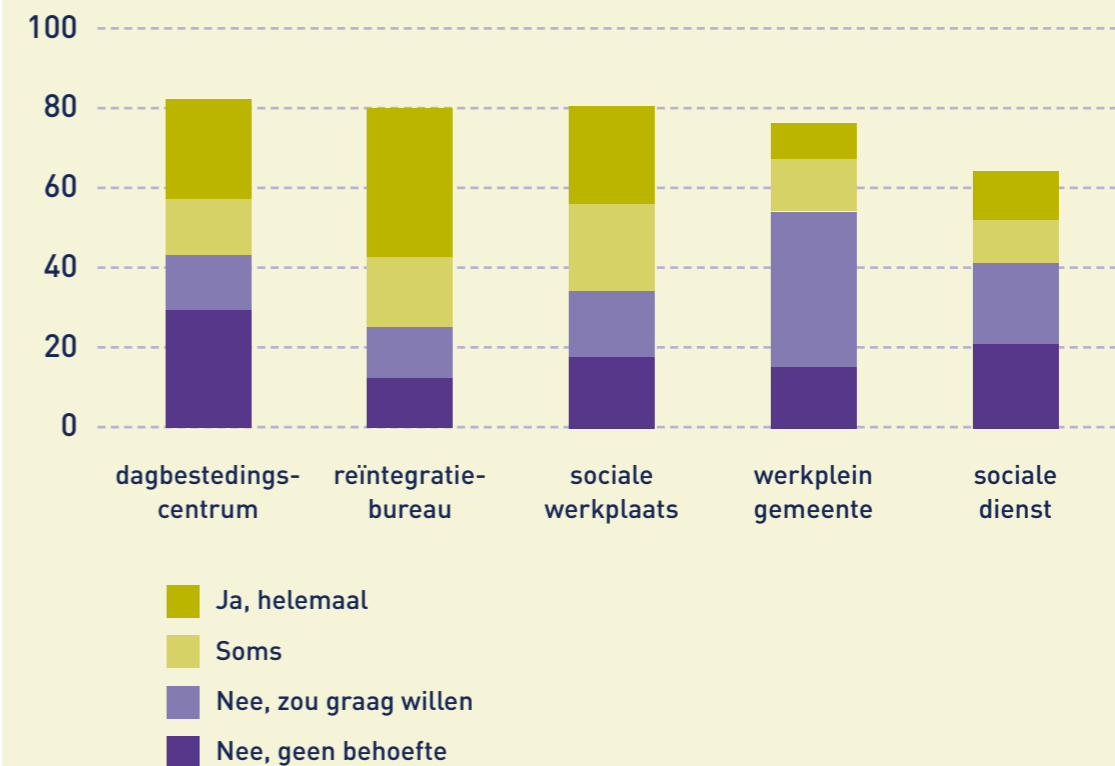
De leeftijd van de grootste groep respondenten is tussen de 36 – 45 jaar en 46 - 55 jaar. Een grote groep waar veel arbeidskracht in zit. Toch heeft maar 7% van de respondenten regulier betaald werk³. 18% geeft aan vrijwilligerswerk te doen; eenzelfde aantal werkt op of via een sociale werkplaats. De sociale werkplaatsen zullen echter worden afgebouwd voor nieuwe cliënten.

Veel cliënten willen dat er meer gekeken wordt naar hun doorgroei-mogelijkheden. Te vaak blijven ze te lang vast zitten in hun huidige situatie, terwijl ze met een opleiding of gericht vrijwilligerswerk een stap vooruit zouden kunnen maken. Bij 52% van de respondenten wordt daar (soms) rekening mee gehouden. Bij 21% wordt er niet met de contactpersoon naar doorgroei-mogelijkheden gekeken. 30% geeft aan hier geen behoefte aan te hebben. Met name bij de Werkpleinen is er volgens de respondenten te weinig aandacht voor doorgroei-mogelijkheden, zoals te zien is in de tabel hiernaast.

Gemeenten zien met de komst van de participatiewet meer mogelijkheden om werkgevers te stimuleren mensen met een beperking in dienst te nemen. Dit kan met behulp van werkbegeleiders, jobcoaches en maatjes, maar ook door gebruik te maken van subsidieregelingen.

³ De werving voor dit onderzoek heeft vooral plaatsgevonden bij dagbestedingscentra en reïntegratiebureaus; hierdoor ligt het percentage mensen met regulier werk lager dan het landelijk gemiddelde van 17%.

AANDACHT VOOR DOORGROEIMOEGELIJKHEDEN?

MAATWERK

Hoewel cliënten aangeven behoefte te hebben aan meer doorgroei-mogelijkheden, zijn ze overwegend tevreden over in hoeverre er rekening gehouden wordt met hun mogelijkheden. Op de vraag of er rekening wordt gehouden met de sterke kanten van cliënten, antwoordt 69% van de cliënten 'Ja, helemaal' of 'Ja, grotendeels' en 13% 'Helemaal niet'. 80% van de respondenten zegt dat de huidige werkzaamheden grotendeels of helemaal bij hen passen.

Om recht te doen aan de grote diversiteit van de doelgroep is er behoefte aan een gevarieerd werk- en ondersteuningsaanbod, dat aansluit op de specifieke mogelijkheden en beperkingen van de persoon in kwestie en ook op het - vaak wisselend - verloop van de aandoening. Veel gemeenten zijn zoekende hoe ze zo goed mogelijk maatwerk kunnen bieden, om recht te doen aan kwaliteiten en talenten van mensen én aan hun kwetsbaarheid. Dit gebeurt bijvoorbeeld in de regio Nijmegen. Daar start in 2015 een Regionaal Werkbedrijf, waar werknemers begeleiding krijgen van organisaties die gespecialiseerd zijn in het begeleiden van mensen met een arbeidshandicap.

INZET ERVARINGSDESKUNDIGEN

Ervaringsdeskundigen worden nog niet structureel ingezet door gemeenten. Sommige gemeenten werken helemaal niet met ervaringsdeskundigen, sommige gemeenten zijn zich aan het oriënteren om ervaringsdeskundigen in te zetten en in andere gemeenten wordt er geëxperimenteerd met het inzetten van ervaringsdeskundigen als cliëntondersteuning. 58% van de respondenten geeft aan dat ze veel waarde hechten aan ondersteuning van een ervaringsdeskundige. 35% van de respondenten ontvangt ervaringsdeskundige ondersteuning. 29% van de respondenten heeft geen ondersteuning van een ervaringsdeskundige maar zou dit wel graag willen.

INZET ERVARINGSDESKUNDIGEN			
		Cliënten Landelijk	
		N	%
Heeft u ondersteuning ontvangen van een ervaringsdeskundige?	Ja, en dat wil ik ook graag	239	29
	Ja, maar wat mij betreft is dit niet nodig	52	6
	Nee, daar heb ik ook geen behoefte aan	303	36
	Nee, maar ik zou dat wel graag willen	238	29

KNELPUNTEN BIJ HET ZOEKEN NAAR WERK

De deelnemers aan het onderzoek hebben aangegeven welke knelpunten zij ervaren bij het zoeken naar werk en wat het zoeken naar werk juist gemakkelijker maakt.

Knelpunten bij het zoeken naar werk:

- Maatschappelijke knelpunten zijn het gebrek aan beschikbare reguliere banen en een grote afstand van een deel van de doelgroep tot de arbeidsmarkt: geen (passende) opleiding, geen (recente) werkervaring, soms in combinatie met een hoge leeftijd.
- Persoonlijke knelpunten zijn (schaamte over) verslavingsachtergrond, gebrek aan financiële middelen (schulden), een strafblad, lichamelijke of psychische beperkingen en belemmeringen in de thuissituatie. Kortom, te veel last van de psychische beperking/kwetsbaarheid zelf of de gevolgen daarvan op diverse levensgebieden. Ook zelfstigma lijkt een rol te spelen.
- Knelpunten in ondersteuning en toeleiding die het vaakst worden genoemd zijn een gebrek aan (persoonlijke) begeleiding, ontoereikende communicatie en onvoldoende aanbod van (vrijwilligers)werkplekken die perspectief bieden.

Combinaties van deze factoren komen veel voor, zoals een relatief hoge leeftijd, schulden, een gebrek aan opleiding en onzekerheid over de eigen mogelijkheden.

WAT HELPT JUIST BIJ HET ZOEKEN NAAR WERK?

- Persoonlijke aandacht en begeleiding, zowel in de toeleiding naar werk als bij behoud van werk. GGz-hulpverleners, cliëntondersteuners, ervaringsdeskundigen, werkgevers en collega's kunnen hierbij een rol spelen. Cliënten geven aan dat de vertrouwensrelatie met de persoon die de begeleiding biedt essentieel is.
- Duidelijkheid, heldere communicatie en informatie van de gemeente en professionals.
- (Reguliere) opleidingen die de kansen op de arbeidsmarkt vergroten. Reïntegratie-organisaties doen hun best in deze behoeften te voorzien, maar beschikken niet altijd over mogelijkheden. Het ontbreken van financiële middelen kan een knelpunt zijn bij het volgen van een noodzakelijke opleiding.
- Mogelijkheden voor vrijwilligerswerk, bij voorkeur op plekken die mensen helpen zich verder te ontwikkelen in de richting die zij wensen. Reïntegratie-organisaties beschikken vaak over een groot netwerk van vrijwilligerswerk, maar niet altijd met perspectief op werk in de gewenste richting.
- Betaalde werkplekken. Enerzijds moeten reïntegratie-organisaties beschikken over voldoende netwerken en mogelijkheden om te bemiddelen naar betaald werk. Anderzijds moeten zij werkgevers voorlichting geven over de mogelijkheden van werknemers met een psychische kwetsbaarheid en helpen om vooroordelen en stigma weg te nemen. Daarnaast kunnen werkgevers gestimuleerd worden door subsidieregelingen en extra ondersteuning op de werkvloer.
- Voorlichting en advies vanuit cliënten- en familieorganisaties om kennis en affiniteit bij diverse partijen te vergroten. De inzet van ervaringsdeskundigen helpt zowel bij het richting geven aan beleid als bij scholing van professionals.

ACHTERGROND EN WERKWIJZE VAN OPEN VOOR WERK 1

Open voor werk is een project van tien cliënten- en familieorganisaties in de ggz. De toetsing van gemeenten is één van de onderdelen van dit project. Andere onderdelen zijn: voorlichting aan gemeenten en sociale diensten, toetsing van reïntegratiebureaus en een kenniskring autisme en werk. Een gezamenlijk visiedocument en criteria vormen de basis voor al deze onderdelen ⁴.

De eerste toetsingsronde voor gemeenten vond plaats tussen april 2013 en juni 2014. Hierin zijn in totaal 24 gemeenten getoetst door vrijwilligers – veelal ervaringsdeskundigen – van negen regionale cliëntenorganisaties. In totaal zijn er 876 mensen met een psychische kwetsbaarheid geïnterviewd. Elke gemeente heeft een eigen rapportage ontvangen met de resultaten en de conclusies en aanbevelingen van de betreffende regionale cliëntenorganisatie. De rapportages dienen vooral als leidraad voor het gesprek tussen gemeente en cliëntvertegenwoordigers over mogelijke en gewenste verbeteracties.

In 2014 en 2015 vindt een tweede toetsingsronde plaats. Hierin worden nog eens ruim 30 gemeenten getoetst. De resultaten hiervan zijn begin 2015 beschikbaar.

⁴ Zie voor meer informatie over dit project: www.platformggz.nl/openvoorwerk

ALGEMENE GEGEVENS VAN DE RESPONDENTEN BIJ TOETSING VAN 24 GEMEENTEN

		Cliënten Landelijk	
		N	%
Aantal ingevulde vragenlijsten			
Leeftijd	16 tot en met 25 jaar	66	8
	26 tot en met 35 jaar	171	19
	36 tot en met 45 jaar	213	25
	46 tot en met 55 jaar	257	29
	56 tot en met 65 jaar	139	16
	Ouder dan 65	23	3
Arbeidssituatie	Geen werk	159	18
	Onbetaald werk (bijvoorbeeld vrijwilligerswerk)	206	24
	Vrijwilligerswerk met vergoeding	99	12
	Begeleid werk bij een sociale werkplaats	142	16
	Begeleid werk bij een bedrijf	29	4
	Regulier betaald werk	61	7
	Met pensioen	15	1
	Anders	151	18

Colofon

Augustus 2014

TEKST: Nic Vos de Wael (Landelijk Platform GGz) en Anne Lucassen (Movisie)

VORMGEVING: Inpetto | visuele communicatie

FOTO: Taco Gooiker (Nationale Beeldbank)

Landelijk Platform GGz

LPGGz

Landelijk Platform GGz

Maliebaan 87

3581 CG Utrecht